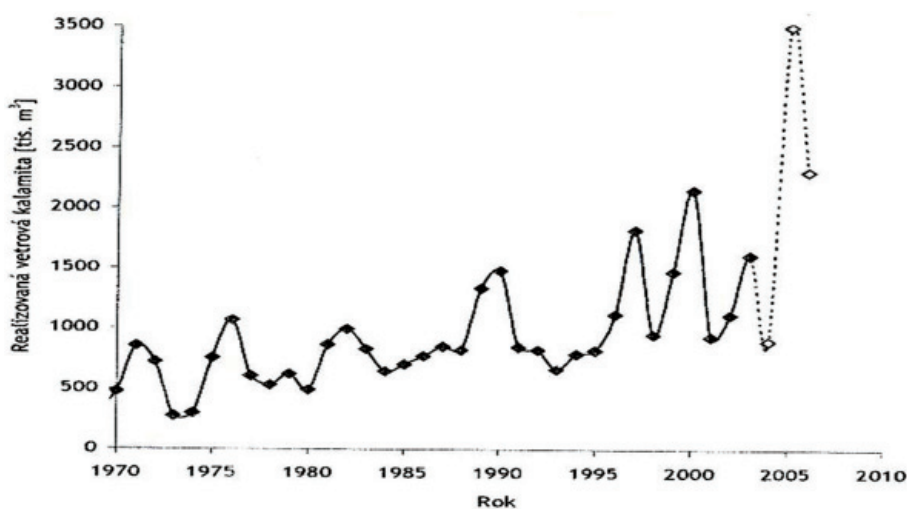

PROBLEMATIKA SPRACOVÁVANIA KALAMITY V ŠTÁTNO M PODNIKU LESY SR

Peter Morong • Ján Švančara • Ivan Špilda • Alena Ábelová

Prehľad spracovania kalamity v rámci Slovenska

Priebeh spracovania náhodnej ťažby podľa obrázku 1 kopíruje mierne rastúcu sínusoidu s viac-menej pravidelne sa opakujúcimi maximami až do roku 2005, kedy sa pod výrazný nárast náhodnej ťažby podpísala kalamita z 19. 11. 2004.

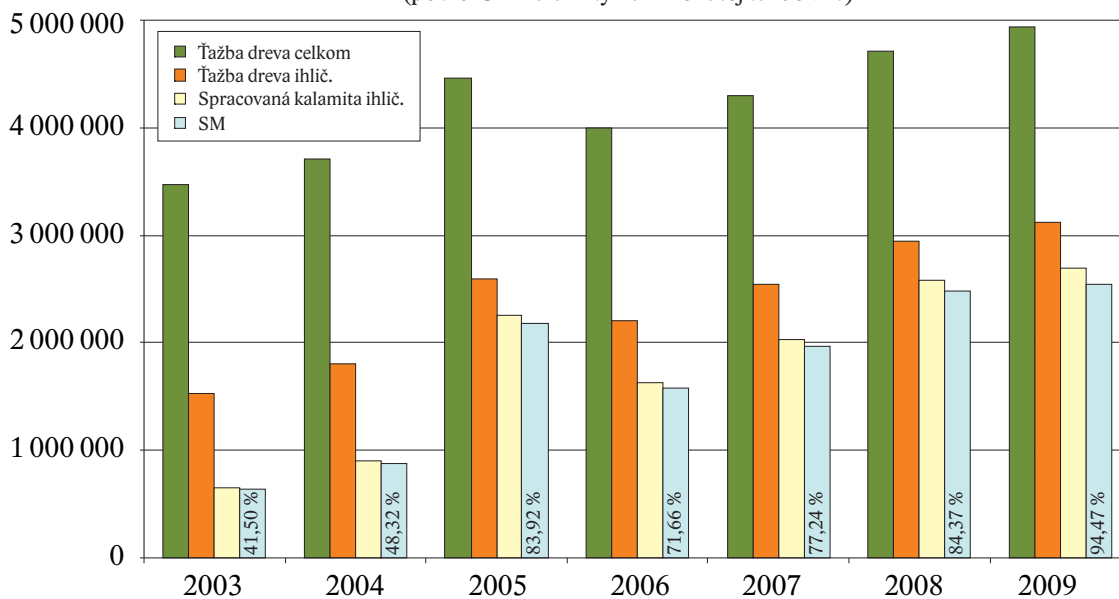
Obrázok 1. Priebeh spracovania náhodnej ťažby

Účinnosť opatrení prijímaných v jednotlivých rokoch v oblasti ochrany lesa do určitej miery predurčuje jej nárast v nasledujúcich obdobiach. Včasnosť, komplexnosť a optimálne využívanie všeobecne osvedčených pravidiel pri eliminácii škodlivých činiteľov sú hlavným predpokladom úspešného zvládnutia problematiky spracovania kalamity. Stav najmä smrekových porastov ako aj nekontrolovateľné premnoženie podkôrných škodcov poukazujú na nedostatočnosť vykonávaných opatrení, podcenenie včasnosti a komplexnosti zabezpečenia ochrany lesa bez ohľadu na vlastnícke vzťahy, ekonomickú situáciu, nedostatočnú dotačnú politiku, existujúcu kontroverznú právnu úpravu vrátane neustále sa opakujúcich problémov pri realizácii vyťaženého dreva na našom ale aj svetových trhoch.

Situácia v spracovaní kalamity v rámci š. p. LESY SR

Priebeh spracovania kalamity v rámci š. p. LESY SR sa v zásade zhoduje z vývojom v rámci celej SR. Nedostatočné spracovanie najmä smrekovej kalamity po roku 2005 sa prejavilo v každoročnom zvyšovaní objemu náhodnej ťažby v drevine smrek a tento trend sa dá očakávať aj v roku 2010. Rastúci objem smrekovej kalamity (obr. 2) sa negatívne prejavil v náraste objemu celkovej ťažby, ktorá od roku 2005 je mierne nad bilancovanými úlohami.

Prehľad ťažby spracovanej kalamity za LESY SR, š. p.
(podiel SM kalamity na ihličnatej ťažbe v %)

Obrázok 2. Vývoj objemu smrekovej kalamity

Výrazný vplyv náhodnej ťažby v smrekových porastoch v dôsledku pôsobenia škodlivých činiteľov na zvyšovaní objemu celkovej ťažby je zrejmý najmä z jeho podielu v spracovanej ihličnatej ťažbe, kde sa už od roku 2005 pohybuje v rozmedzí od 84 % do 95 %. Prehľad o plnení, resp. prekračovaní bilancovaných úloh v ťažbe dreva je uvedený v tabuľke 1.

Tabuľka 1. Prehľad o plnení resp. prekračovaní bilancovaných úloh v ťažbe dreva

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010 predpoklad
	Údaje sú uvedené v tis. m ³								
Bilancia	3 784	3 688	3 889	3 642	3 603	4 199	3 972	3 834	4 064
Ťažba	3 381	3 476	3 711	4 459	3 996	4 301	4 718	4 944	4 652
Kalamita	994	1 170	1 307	2 597	1 858	2 265	2 922	2 911	2 071
Z toho kalamita SM	287	634	872	2 283	1 580	1 973	2 482	2 546	

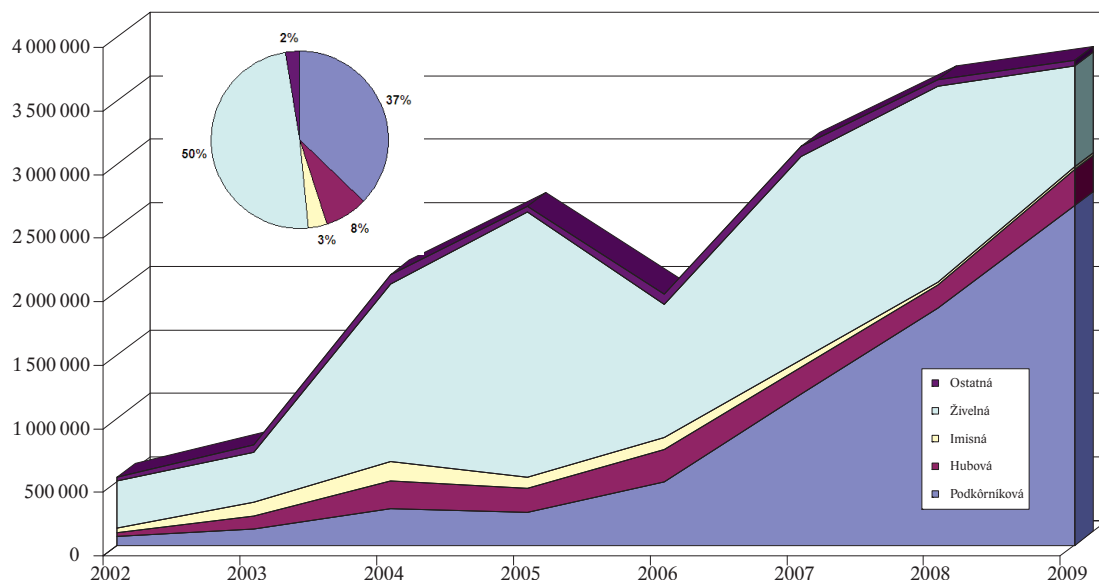
Sprievodným javom každej nespracovanej, prípadne neskorospracovanej a neošetrenej kalamity v smrekových porastoch, je nástup podkôrných škodcov. Ich ničím neobmedzovaná gradácia dokáže aj z bezvýznamného kalamitného základu napadnúť a poškodiť značnú výmeru smrekových porastov a v priebehu krátkej doby (1 až 2 vegetačné obdobia) sa stáva nezvládnuteľnou bežnými spôsobmi ochrany a obrany. Sledovanie odchytov pomocou lapačov dáva dostatočne preukazný prehľad o vývoji podkôrných škodcov za celé sledované obdobie (tab. 2).

Tabuľka 2. Odchyty škodcov do feromónových lapačov

Rok	2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	IT	PC	IT	PC	IT	PC	IT	PC	IT	PC	IT	PC	IT	PC	IT	PC
V miliónoch ks	154	140	68	82	99	101	219	291	303	336	202	282	452	279	351	234
Ø na lapač v tis.	21		10		12		30		36		21		34		26	

Z každoročných prehľadov (obr. 3) vidno tendenciu vývoja jednotlivých druhov škodlivých činiteľov. Rozhodujúcim poznatkom je zistenie, že za posledné 2 roky objem podkôrníkovej kalamity

predstihol kalamitu živelnú (spôsobenú abiotickými škodlivými činiteľmi) a stáva sa dominantným z celkového objemu spracovanej kalamity aj keď v sumárnom vyjadrení za roky 2002 až 2009 je podiel spracovanej živelnej kalamity najväčší. Potvrďuje to známu skutočnosť, že akékoľvek zaváhanie pri spracovaní živelnej kalamity bez ohľadu na príčinu, ktorá ho spôsobila, je nasledované gradáciou podkôrných škodcov v rozsahu, ktorý sa bežnými metódami boja nedarí zvládnuť.

Obrázok 3. Vývoj škodlivých činiteľov

V súčasnosti, v období finančnej krízy veľmi dôležitú úlohu v ochrane lesa, spracovaní kalamity ale najmä v stabilizácii situácie pri hromadnom hynutí smrečín zohráva dostatok finančných prostriedkov cielene určených na túto činnosť. Prehľad plánovaných a skutočne vynaložených nákladov v ochrane lesa je uvedený v tabuľke 3.

Tabuľka 3. Prehľad plánovaných a skutočne vynaložených nákladov v ochrane lesa

Náklady na ochranu lesa od r. 2002 do 2009 v mil. Sk									
Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Skutočnosť	57	52,5	58	81,3	122	136	199,9	80,0	?

Z prehľadu čerpania je zrejмый podstatný pokles čerpania nákladov na ochranu lesa v roku 2009, ktorý bol spôsobený finančnou krízou a jej priamym dopadom na trh s drevom. Krátkodobé zníženie plánu a skutočného čerpania nákladov na ochranu lesa pri vážnych ekonomických problémoch má z pohľadu samotnej ochrany lesa negatívny dopad najmä pri kalamitách zapríčinených biotickými škodlivými činiteľmi. V prípade podkôrneho hmyzu postačuje jedno vegetačné obdobie a nárast populácie sa stáva nezvládnuteľným. Čo možno očakávať počas viacročného radikálneho poklesu disponibilných zdrojov je otázkou budúcich rokov!

Príčiny súčasného stavu smrečín na Slovensku

Extrémny rozvoj biotických škodcov, najmä podkôrneho hmyzu v smrekových porastoch je už niekoľko rokov celoeurópskym problémom. Sumárny podiel príčin hynutia smrečín od znečistenia ovzdušia a pôdy, cez globálne klimatické zmeny a extrémne zmeny počasia až po nedostatočné vykonávanie ochranných a obranných opatrení lesným hospodárom z dôvodov právnych úprav, či

finančných je všeobecne známy. V každom prípade, financovanie štátneho podniku sa musí prispôbiť vonkajším, daným podmienkam, ktoré človek nedokáže zmeniť alebo ovplyvniť, ako sú kalamity väčšieho rozsahu, globálne zmeny klímy a v neposlednom rade hynutie smrečín. V záujme udržania efektívneho obhospodarovania lesa treba bezpodmienečne pristúpiť aj k riešeniu problémov, ktoré sú aspoň čiastočne v rukách človeka a to sú zmeny právnych úprav pri obhospodovaní neštátnych neodovzdaných lesov, vodných tokov, ako aj vyriešenie vzťahov medzi rezortom MP SR a MŽP SR.

V snahe o celkovú racionalizáciu nesmieme zabudnúť na jednu dôležitú podmienku, a tou je skutočnosť, že naše lesy vyžadujú obhospodarovanie aj počas hospodárskej krízy, aj v obdobiach, kedy ceny dreva teoreticky môžu klesnúť na minimum, t. j. aj v podmienkach, kedy si „les na seba nezarobí“. Uvedomelosť spoločnosti spočíva v tom, aby sa práve v takýchto kritických chvíľach dokázala ekonomicky vysporiadať s uvedenou situáciou a nedopustila devastáciu a zanedbanie hospodárskych aktivít, pretože dopady v podobe neplnenia mimoprodukčných funkcií lesa môžu mať oveľa dramatickejší vplyv na život človeka, ako si vieme v súčasnosti predstaviť. To, že okrem produkčnej funkcie lesa (ohodnotenej predovšetkým len prostredníctvom ceny surového dreva) nevieme oceniť ostatné funkcie lesa neznamená, že sú bezcenné.

Východiská riešenia

Riešenie uvedenej problematiky spočíva v dôslednej realizácii krátkodobých (okamžitých) a dlhodobých opatrení v súčinnosti s reálnym finančným krytím ochrany lesa. Narušené vzťahy medzi obhospodovateľom lesa a orgánmi štátnej správy životného prostredia (ďalej ŠS ŽP), resp. štátnou ochranou prírody (ďalej ŠOP SR), spôsobené existenciou dvoch antagonistických zákonov, sa dajú odstrániť len z úrovne oboch dotknutých rezortov a vlády. Očakávaná novelizácia, prípadne vydanie nového zákona o ochrane prírody a krajiny prípadne spojenie oboch ministerstiev nepriinesie nič nové pokiaľ bude aj naďalej existovať podvojnásť v manažovaní hospodárenia v lesoch. Predpokladom zníženia administratívy, zjednodušenia hospodárenia v lese a vyhnutia sa mnohým patovým situáciám je zákon o lesoch, v ktorom bude problematika ochrany prírody zabudovaná tak, aby nevyžadovala ďalšie stanoviská, súhlasy, povolenia a rozhodnutia od orgánov ŠS ŽP, ŠOP SR a MŽP SR.

S novým chápaním legislatívno-právneho procesu by malo dôjsť aj k urýchlenému prehodnoteniu rozsahu národnej siete chránených území z hľadiska požadovaného predmetu ich ochrany, výmery, rozsahu nutných obmedzení a ich ekonomických dopadov v závislosti na spoločenskej objednávke štátu. Mimoriadne nutnou sa ukazuje i potreba prehodnotenia území NATURA 2000 (výmera, početnosť a obmedzenia) na vedeckom základe a v zmysle platných smerníc EÚ.

Súčasná nepriaznivá ekonomická situácia š. p. LESY SR nemôže byť v žiadnom prípade prekážkou pri zabezpečovaní hospodárenia v lesoch v celej šírke tejto problematiky. Nehospodáriť v lesoch alebo ponechať ich obhospodarovanie neodborníkom spôsobí niekoľkonásobne väčšie škody, ako sú súčasné náklady potrebné na jeho obhospodarovanie.

Mgr. Peter MORONG

Ing. Ján ŠVANČARA

Ing. Ivan ŠPILDA

Ing. Alena ÁBELOVÁ

LESY SR, š. p.

generálne riaditeľstvo

Námestie SNP 8

SK – 975 66 Banská Bystrica

email: meno.priezvisko@lesy.sk